

Divadelní arény a Prozatímní divadlo

Aréna ve Pštrosce, Novoměstské divadlo, Aréna na hradbách, Národní aréna... a další

Divadelní arény

- Aréna Ve Pštrosce (1849–1861)
- Novoměstské divadlo (1859–1885)
- Aréna v Kravíně (1868–1882)
- Švandova aréna ve Pštrosce (1869–1871)
- Aréna na hradbách (1869–1875)
- Aréna u Eggenberku (1871–1885)
- Aréna Na Komotovce (1872–1874)
- Teatro salone italiano (1875–1880)
- Národní aréna (1876–1881)
- Nové české divadlo (1876–1883/1885)
- Aréna Tivoli Averino (1877–1882)
- Letní divadlo na Královských Vinohradech (1882–1932)
- Aréna na Smíchově (1891–1938)
- Pištěkova aréna (1893–1896)
- Divadlo Uranie (1898–1946)

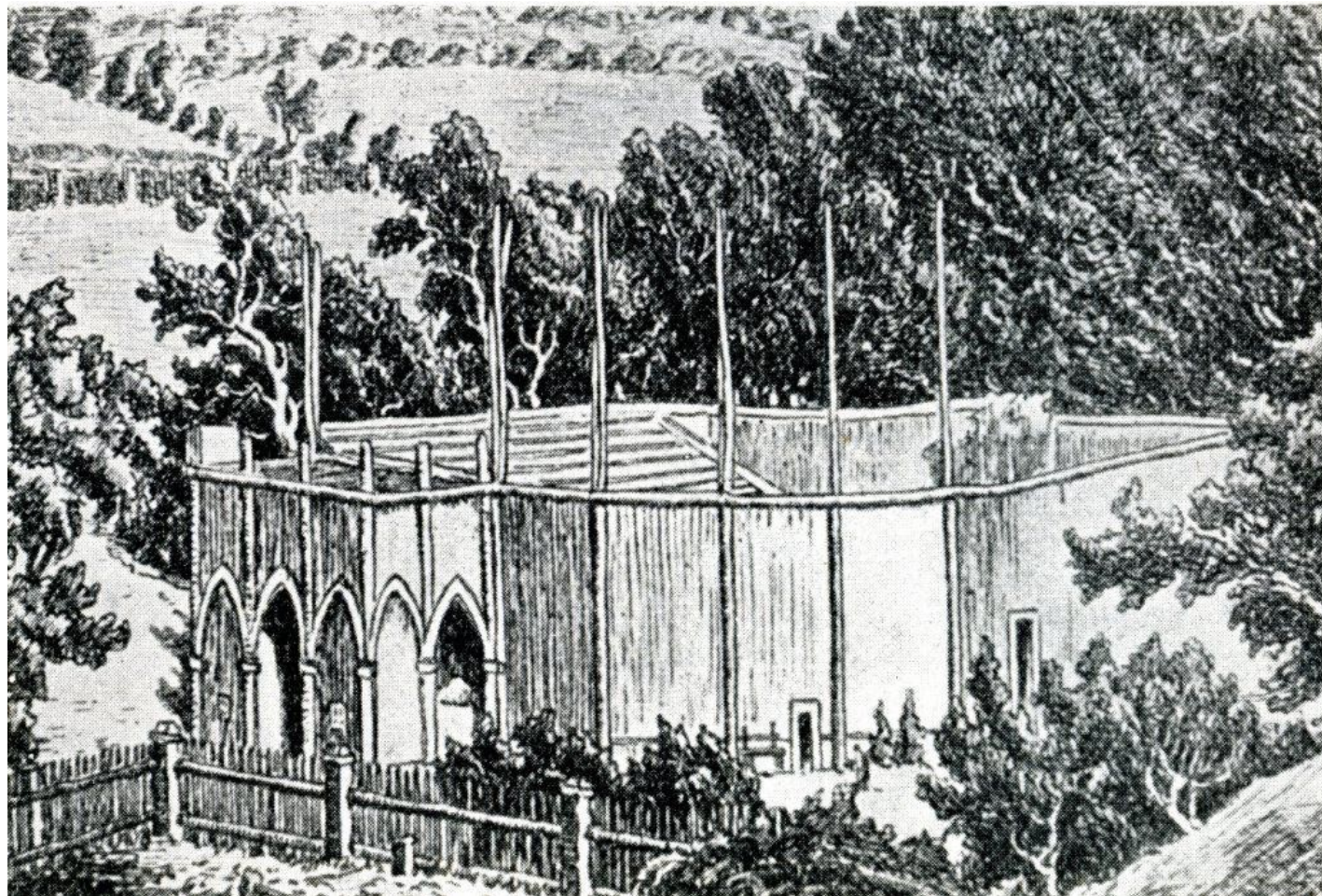
Letní scény v Praze

- Letní divadelní scéna: první zmínka 20. – 40. léta 19. století, předchůdci arén: letní scény v zahradách hostinců
- 1848: primitivní letní divadlo v zahradě hostince U sekyrek na Kampě
- Další pokusy ředitel kočující divadelní společnosti Sternfeld (zahrada hostince v Císařském mlýně v Bubenči, později na Smíchově, v hostinci U čísla)
- Konec 40. let – 1862: Salle Romaine na Dobytčím trhu (Karlovo nám.)
- Literatura: J. L. Turnovský: *Z potulného života hereckého* (1882)

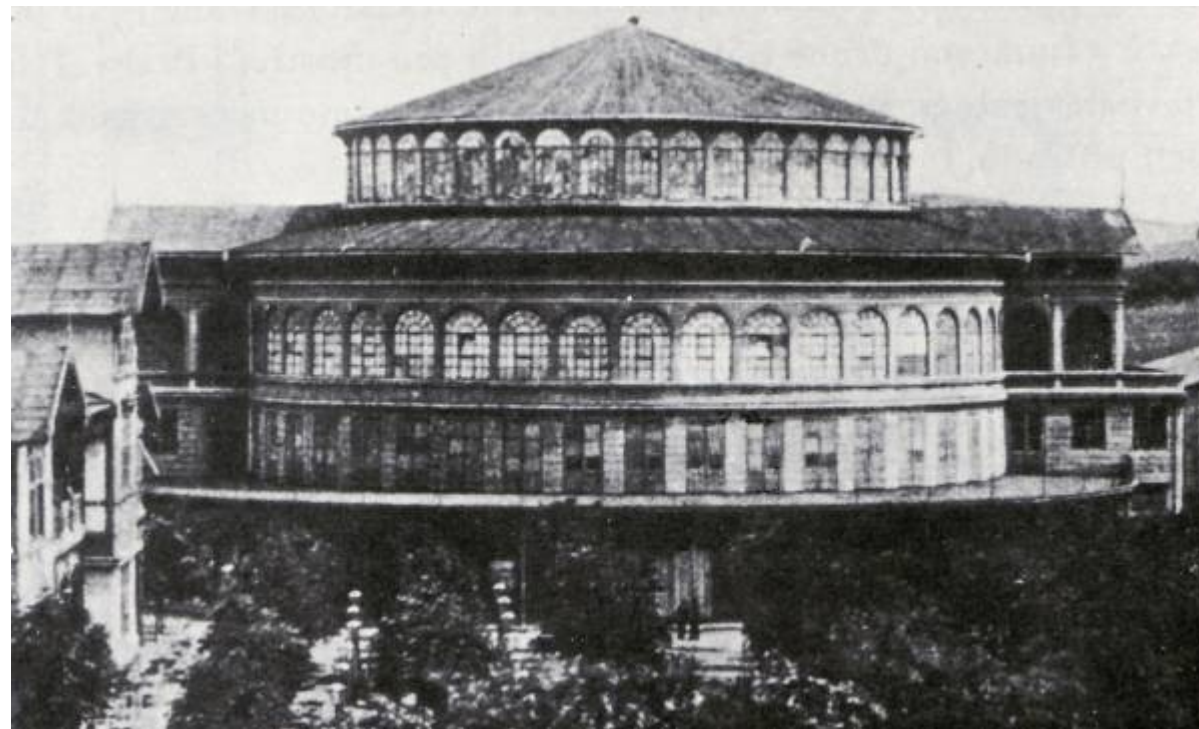
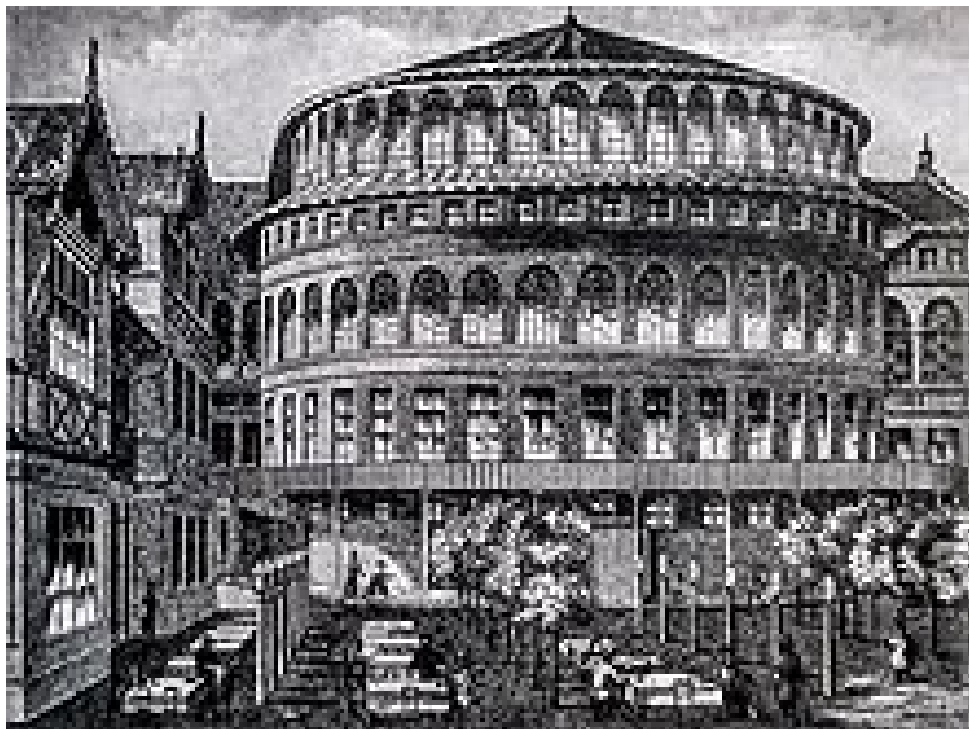
Turnovský: Z potulného života hereckého

Dobrá paní hostinská pomohla: sebrala z loží v hostinských pokojích několik bílých prostěradel, z prádelníků několik červeno-modrých ubrusův, a mladí Sternfeldové z toho zrobili „letní divadlo“. Ubrusy tvořily dekoraci, prostěradla postranice. Z vlastních prostředků dala společnost na pořízení té arény desetik na špagát. To byla za paměti naší generace první aréna na Smíchově.

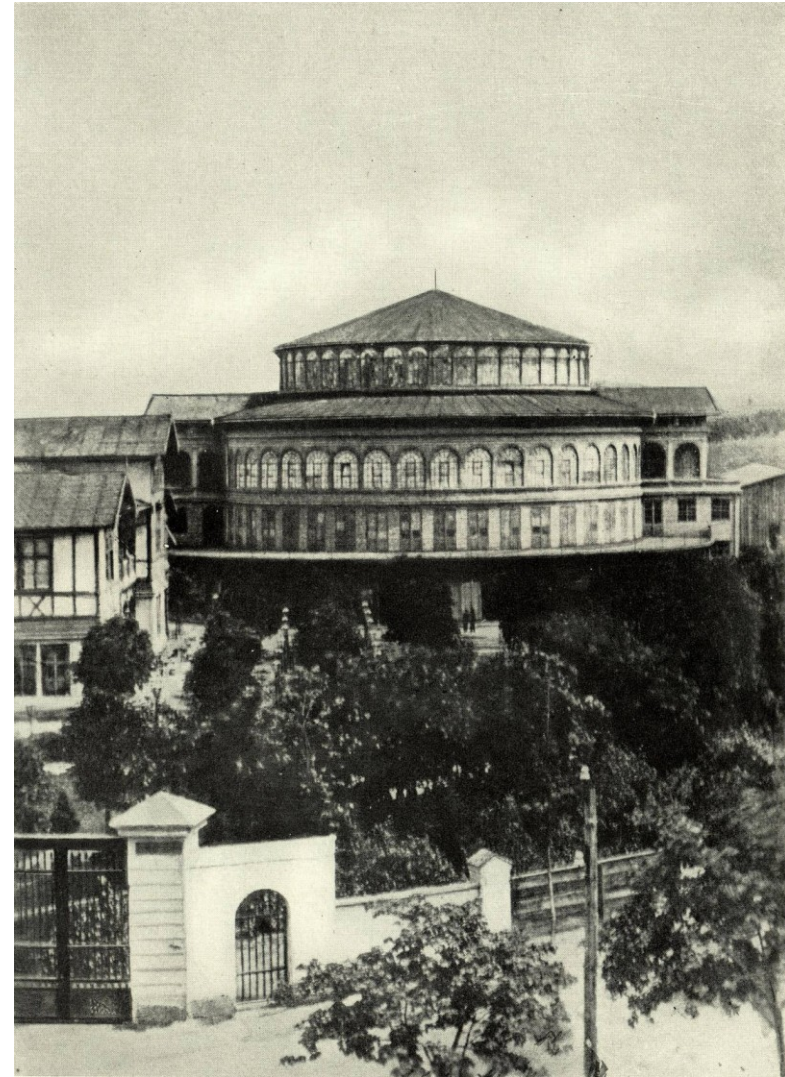
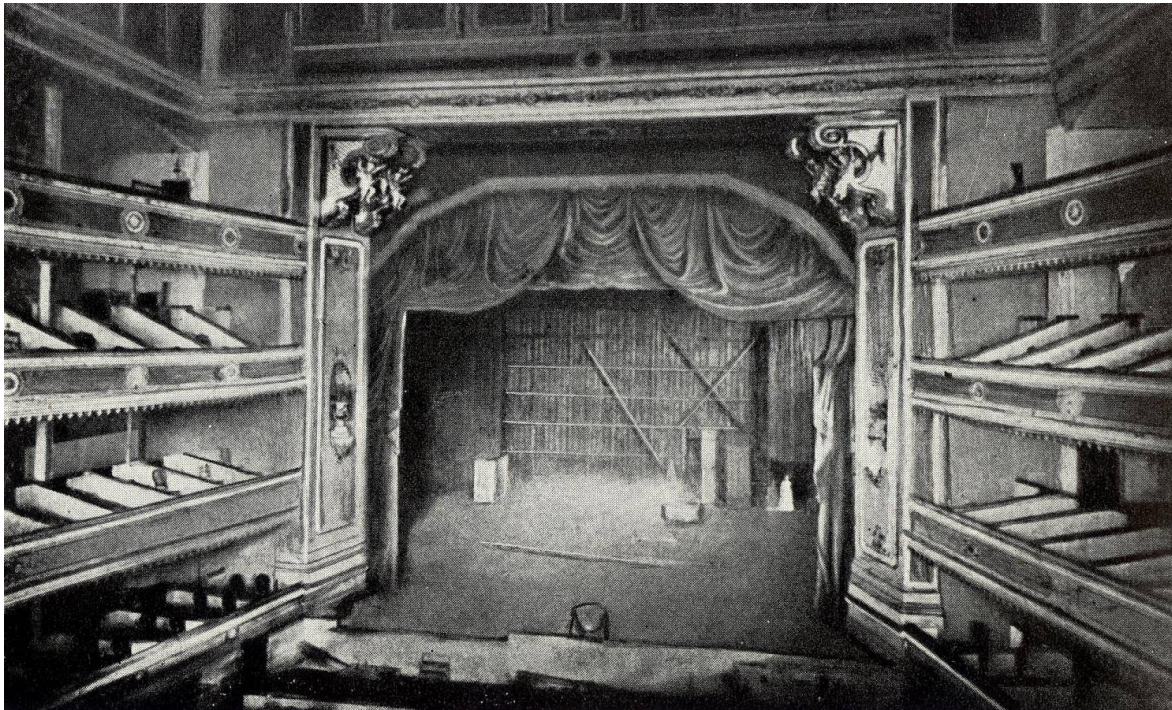
První pražská aréna ve Pštrosce

Novoměstské divadlo

Novoměstské divadlo

Místo Arény v Kravíně z roku 1820

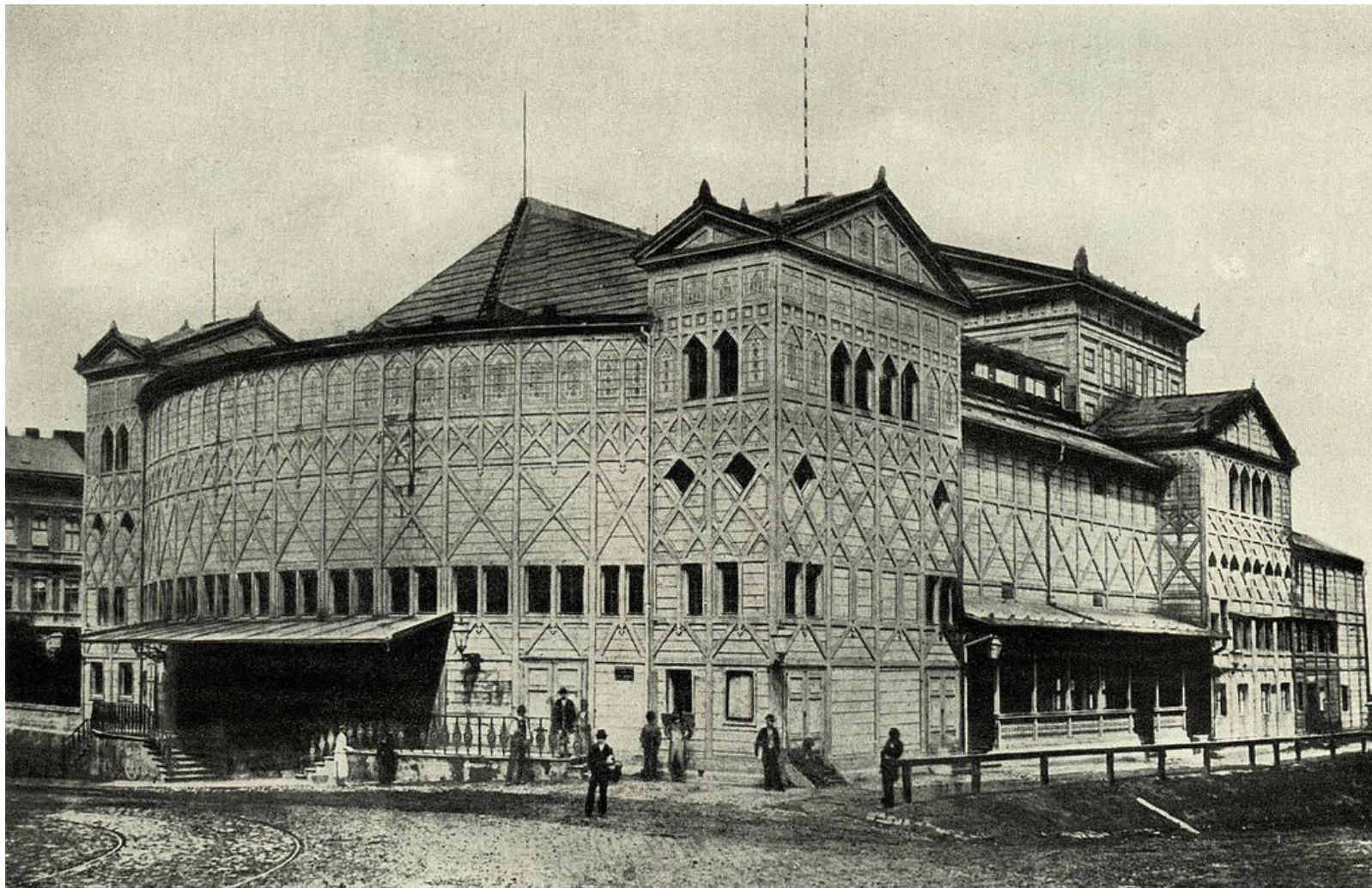
Švandova aréna ve Pštrosce

Aréna na hradbách

Nové české divadlo

Z předrevolučních úvah o nutnosti českého ND

Karel Havlíček, jenž byl tehdy v Moskvě, sledoval z dálky pozorně pražské události, o nichž byl dobře informován. Havlíček nevěřil v úspěch Riegrova divadelního plánu. Posuzoval střízlivě pražské poměry, které poznal, bez illusí. V sebevědomí, jež ho vyznačovalo, byl přesvědčen, že by bylo lze počestit Stavovské divadlo, jehož se nechtěl vzdávat. Také Havlíček se domníval, že by bylo lze využít příznivé politické situace k rozřešení české divadelní otázky, ale nesouhlasil s nesmělou taktikou českých vůdců. „My jenom chybujeme,“ psal 30. dubna 1844 K. V. Zapovi, „že posud vystupujeme tuze skromně, upejpavě a tím, jako vůbec ve světě, daleko nedojdem. Dupnout si na stavy, říci jim do očí: což pak My, Češi, panující národ v Čechách, budem platit na německé divadlo a o české žebrat? Ne! Kde pak Jste to páni stavové viděli, aby evropejský šestimilionový národ neměl ani divadla? Nesmíme zapomínat, že jsme my Češi panující národ v Čechách a Němci jenom trpěný národ. — Jen si dupnout!“

J. K. Tyl – myšlenka ND

Tylův divadelní program však vyžívá právě roku 1848 i myšlenkově, a to v jeho článku Nebezpečný proslov, napsaném necelý měsíc po památném 11. březnu. V úvodu k tomuto článku reaguje Tyl na přehnaný požadavek mechanické rovnoprávnosti českého a německého divadla na jediném stavovském jevišti, vyslovený v Havlíčkových Pražských novinách. Tyl tu dokazuje praktickou nemožnost takové rovnoprávnosti a zdůvodňuje nutnost zřízení samostatného českého divadla: „V ohnivém proudu myšlének, jež tyto dny ducha prolétají, zableskla se ovšem také zas jednou ona o Národním divadle. I není se čemu diviti. Jednat se teď o řádném vystoupení naší národnosti z papíru do skutečného života, a tuť není divadlo ústav poslední, kterýž bedlivý zřetel požaduje. Divadlo je vůbec veřejné osvědčení národního života, u nás pak a nyní musí býti zlatým květem nové svobody, musí býti mocnou pákou k povznesení národu . . . Svobodný český Pražan nahlídne, že nebude moci zůstat bez ústavu, kterýž patří k veřejné reprezentaci jeho národního života, sice by se musel zastydět před cizincem i sám před sebou.“²⁹⁾

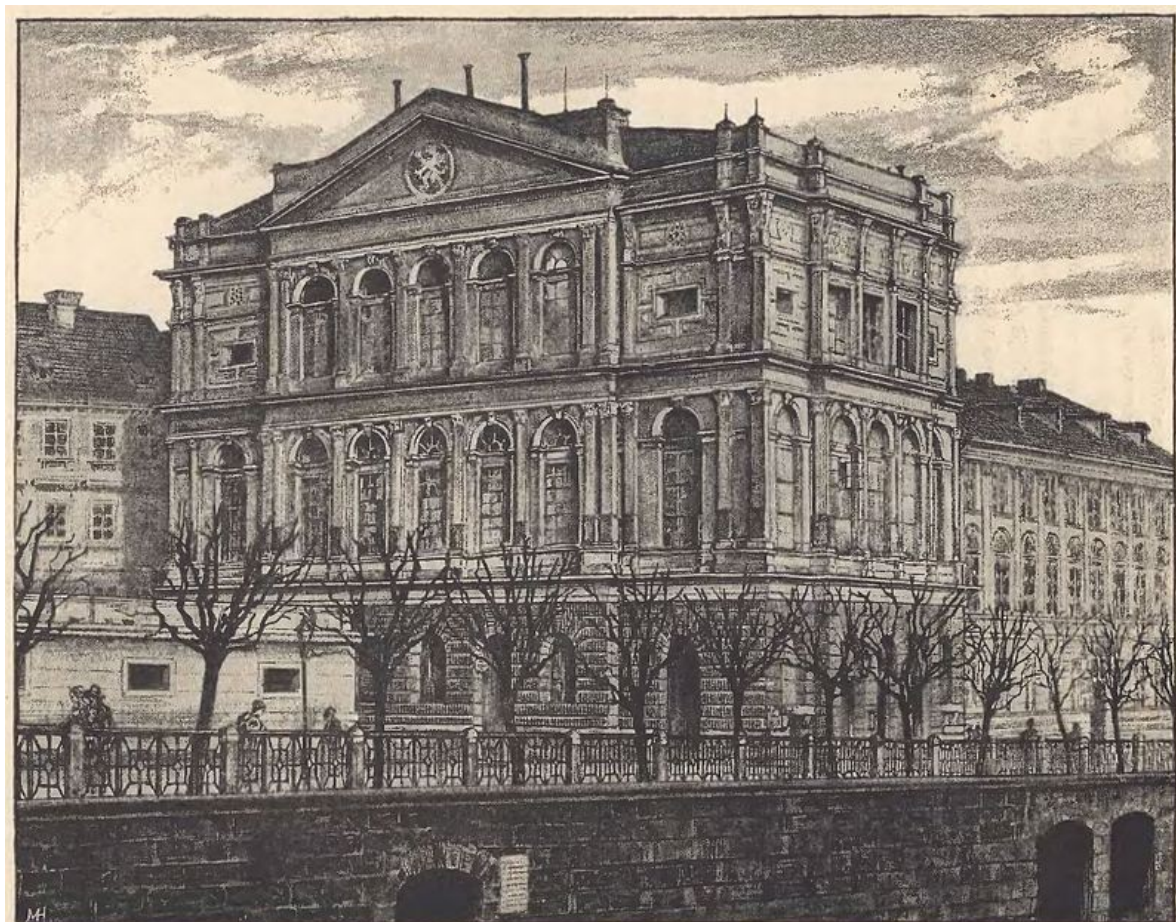
²⁸⁾ O stavení českého divadla, Pražský posel 1851, str. 84–85.

Z Nerudových vzpomínek – Prozatímní

Neruda, Osvěta, 1876

vadle českém vzplanula v celém národě. Myšlenka „národního divadla“ oživila zas ze svého ztrnutí, sbírky květly. Ale to vše šlo nám pomalu. Tenkrát padla v „Národních Listech“ od ohnivého Háška známá naivní slova, že nám musí země vystavět divadlo velké, „*a to hned!*“ Vůle tu ovšem byla u nás všech ohnivá stejně, ale neměli jsme moci na provedení, na vynucení. Na novém sněmě byli naši v menšině, v zemském výboru tedy též. Měli jsme ovšem pro české hry již svého českého intendanta, doktora Riegra, ale jeho moc byla obmezena. V té situaci zajala Riegra myšlenka malého kamenného „divadla prozatímního“ (divadlo větší, ale stavěné jen as tak jako Novoměstské, odmítala veřejnost co nedůstojné, „my nechceme prkennou boudu!“), na něž doufal přece vymoci potřebného nákladu. Strhly se proto hádky. Tenkrát byl pisatel této stati jediný, který podporoval polemickými články myšlenku doktora Riegra. A ukázalo se nyní, jak dobře tenkrát činěno. Vycvičili jsme sobě za tu dobu výborný personál, vychovali dostatečné občestvo a můžem klidně nyní vítat zahájení her v divadle velkém, národním. Základy k prozatímnímu se položily. Mezi tím byl Thomá

Prozatímní divadlo

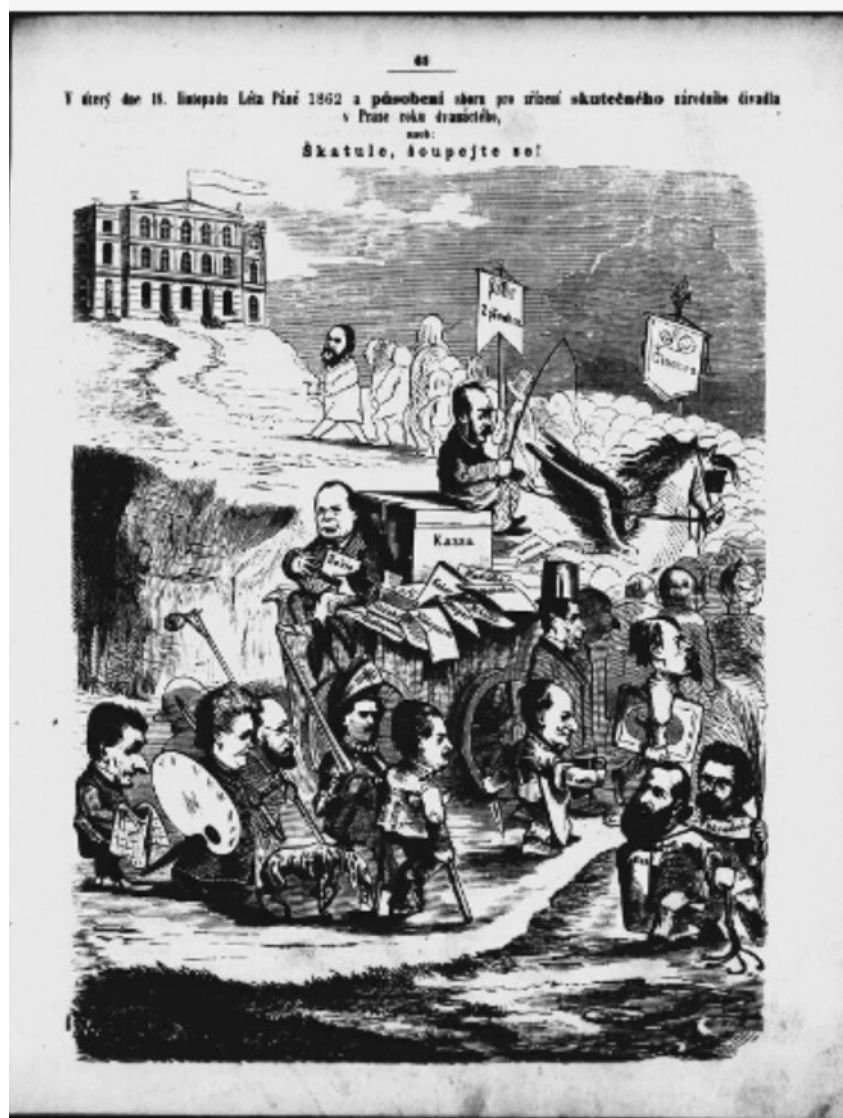

Solnice s tarasem bez střechy.

Divadlo prozatímné.
Dle fotografie kreslil BOHUMIL ROUBALÍK.

Dům č. 224, přikoupený r. 1881
pro Národní divadlo.

Karikatura, kterou nakreslil František Kolár do Humoristických listů, znázorňuje nám s jemnou ironií chudý průvod, jenž se stěhoval v polovině listopadu r. 1862 do prozatímního divadla. V čele kráčí malá, ale rozložitá postava jeho tvůrce a budovatele, za ní malý hlouček českých herců; byly-li by tu narýsovány jednotlivé postavy, chyběla by tu už z nepatrné činoherní družiny nejen Helena Wiedermannová, která zemřela před rokem, nýbrž i Anna Kolárová-Manetínská, která při jednom z posledních představení v zemském divadle utrpěla za scénou nervový otřes, z něhož se už nikdy nevzpamatovala. Tato veliká a krásná osobnost heroiny, jaká se u nás snad nikdy později už neobjevila, vyčerpána a podlomena už navždy, ještě před jeho otevřením, nevstoupila nikdy do prozatímního divadla.

Thespidovu káru táhne Pegas, jenž – snad symbolicky – má klapky na očích. Bude marně poháněn bičem, jenž se sklání nad jeho křídly, jakoby přistřiženými. Pokladna, umístěná na voze, je veliká, ale nebude nikdy plná. Zdá se, že už ten široký zjev nového režiséra Jos. Svobody zatěžuje vůz a zdržuje ho v pohybu. I ten ubohý divadelní pes, jenž tu kráčí, je vychrtlý a schlíplý.

Stojí tu dva mladí divadelní referenti, Jan Neruda, s důtkami, a Vítězslav Hálek, s metlou v ruce. Ale chybí tu už jejich předchůdce, F. B. Mikovec, jenž zemřel záhy na podzim, velkorysá kritická osobnost, jež se u nás tak záhy nenarodí.

Jan Bartoš: *Prozatímní divadlo a jeho činohra*, s. 72

Všimněme si ještě, že zpěvohra, ačkoli teprve před rokem zahájila opět začátečnickou činnost za vedení kapelníka J. N. Maýra, jde tu už před činohrou. To není symbol, nýbrž jakýsi jasnovidný pohled do budoucna, předpověď, která se splní v dějinách prozatímního divadla, v němž opera, hlavně zásluhou genia, jenž tam vstoupí, nabude záhy nejen převahy nad činohrou, nýbrž rozhodujícího – a přímo výlučného – významu tvůrčího, k němuž se činohra nepovznese.

Ale ještě někdo chyběl při tomto stěhování do prozatímního divadla, jak je František Kolár nakreslil v Humoristických listech. „K obrazu tomu,“ poznamenal už Jan Neruda, „mohl by se vlastně přidati obšírný komentář. Co se mně na ilustraci té zvláště líbí, je to, co na ní ani není, jak snad mnohého zdejších osobností a poměrů neznalého čtenáře venkovského nejvíce bude na ní zajímati to, čemu nerozumí. Na ilustraci není totiž pražádné *obecenstvo*, ani stopa o tom, že by se stěhovalo s sebou – a to je nejpernější, nejostřejší a bolestně se dotýkající satira!“

„Praví se,“ psal Neruda, „na místech důkladně zpravených, že abon-

Doporučená literatura

- Turnovský, J. L.: *Z potulného života hereckého*, 1882.
- **Javorin, Alfréd: *Pražské arény*. Praha: Orbis, 1958.**
- <https://www.theatre-architecture.eu/cs/db/?theatreId=518&detail=history>